

प्रजापतिरपि गायत्र्यादिहृन्दोद्वपं स्वीकृत्य पशुसम्बन्धिन्या तत्तद्वयोऽवस्थया ता-
 न्यश्रूनाप्रोत् तदभिधायका मन्त्राः । प्रजापतेर्विस्तृतात्पशव उदक्रामंश्हन्दाऽसि भू-
 त्वा तान्गायत्री हृन्दो भूत्वा वयसाप्रोदिति [८.२.३.१.] श्रुतेः । तत्रादौ चतुर्भिर्म-
 न्नैः प्रजापतेरष्टावयवात्मकं गायत्रीद्वपं परिकल्प्यते । मूर्धा प्रधानः प्रजापतिश्ह-
 न्दो गायत्रीद्वपो भूत्वा वयः विभक्तिव्यत्ययः वयसा कृत्वा पशूनाप्रोदिति शेषः ।
 तद्दूपां त्वामिष्टके उपधामीति सर्वत्र शेषः । अनेन मन्त्रेण प्रजापतेर्द्वावयवौ
 कल्पितौ । प्रजापतिर्वै मूर्धा स वयोऽभवत्प्रजापतिश्हृन्द इति प्रजापतिरेव हृन्दो
 ऽभवदिति श्रुतेः [८.२.३.१०.] ॥ क्षताक्षायतऽइति क्षत्रं तादृशं वयः शरीराव-
 स्था प्रजापतिरभवत् मयं सुखं ददातीति मयंदमनिरुक्तं हृन्दोऽभवत् क्षत्रं वय
 इति प्रजापतिर्वै क्षत्रं स वयोऽभवन्मयंदं हृन्द इति यद्वाऽअनिरुक्तं तन्मयंदम-
 निरुक्तो वै प्रजापतिः प्रजापतिरेव हृन्दोऽभवदिति श्रुतेः [८.२.३.११.] ॥ अधि-
 पतिः अधिकं पालकः विष्टभोति जगत्स्तम्भयतीति विष्टम्भः ईदृशः प्रजापतिः व-
 यस्तत्पशुवयोऽवस्थावान् हृन्दश्चाभवत् प्रजापतिर्वै विष्टम्भः स वयोऽभवदधिप-
 तिश्हृन्द इति प्रजापतिर्वाऽअधिपतिः प्रजापतिरेव हृन्दोऽभवदिति श्रुतेः [१२.] ॥
 परमे पदे तिष्ठतीति परमेष्ठी विश्वकर्मा सर्वस्रष्टा प्रजापतिर्वयश्हृन्दश्चाभवत् प्र-
 जापतिर्वै विश्वकर्मा स वयोऽभवत्परमेष्ठी हृन्द इत्यापो वै प्रजापतिः परमेष्ठी
 ता हि परमे स्थाने तिष्ठन्ति प्रजापतिरेव परमेष्ठी हृन्दोऽभवदिति श्रुतेः [१३.] ॥
 एवं प्रतिमन्त्रं द्वौ-द्वावयवावित्यष्टावयवः प्रजापतिर्गायत्रीद्वपः परिकल्पितः त-
 था चाष्टसंख्योपेतत्वात्सर्वहृन्दः प्रकृतिभूतं गायत्री हृन्दो भूत्वा वयसा तृतीयाया
 लुक् वयोऽवस्थया वक्ष्यमाणान्यच्चदश पशून्प्रजापतिरगृह्णात् तानि वाऽएतानि
 चत्वारि वयाऽसि चत्वारि हृन्दाऽसि तदष्टावष्टाक्षरा गायत्र्येषा वै सा गायत्री या
 तद्भूत्वा प्रजापतिरेतान्यश्रून्वयसाप्रोदिति श्रुतेः [८.२.३.१४.] ॥ वस्त अजः । द्विती-
 यैकवचनस्य (16.) सुपां स्विति सु-आदेशः । वय इति तृतीयालुक् । विवस्त्रं
 विविधं वरमुत्कृष्टं हृन्दः एकपदाख्यं हृन्दो भूवोत्क्रान्तं वस्तं पशुं वयसा तत्तद्व-
 योऽवस्थया जग्राह । एवमुत्तरमन्त्रेष्वपि विभक्तिपरिणामं कृत्वा तत्तच्छृन्दोद्वपमा-
 स्थाय प्रजापतिस्तत्तद्वयसा तं-तं पशुं गृहीतवानिति योज्यम् विशेषस्तु वक्ष्यते ।